

religie & filosofie

Rik Torfs

Wraak is niet alleen slecht, ze is ook dom

Streng straffen. Dat wil het volk. Ooit was het anders. Toen ik in Leuven rechten studeerde, had de straf drie doelstellingen, doceerde professor Lieven Dupont, en ik geloofde hem. Algemene preventie: de straf schrikt mogelijke toekomstige daders af. Bijzondere preventie: de dader van een misdrijf hoort te beseffen dat hij beter niet herbegint. En vergelding. Ook vergelding was een doel. De hoogleraar sprak het woord met enige gêne uit. Vergelding, wraak. Zo zitten wij mensen nu eenmaal in elkaar. Dupont richtte zijn blik neerwaarts.

De schroom van toen is weg. Over preventie wordt nog weinig vernomen. Softe onzin uit de *sixties* en *seventies*. Die waren sowieso al fout. Woeste bakkebaarden, onzinnig brede broeks pijpen, geleuter over ontwikkelings samenwerking. Zijn we daar even mooi doorheen geraakt.

Vandaag is straffen wraak nemen op pedofielen, seriemoordenaars en ander tuig. Dat de dader 'het' zelf ook maar eens voelt. Moord? Dus levenslang. Eigenlijk is de doodstraf passender. Maar daarvoor opkomen kan net niet. Toch niet voor wie heeft doorgeleerd.

Wraak is zinloos, klonk het vroeger, want zo kom je in een spiraal

Het toekeren van de wang is geen primitieve wraak, maar vlijmscherpe kritiek op de dader

van geweld terecht. Zoiets heet vandaag christelijke onzin. Vergiffenis? Iets voor mensen zonder ruggengraat. Maar het kan nog gekker. Neem nu Lucas 6:29: "Als iemand u op de wang slaat, keer hem dan ook de andere toe." Pure horror, vinden onze tijdgenoten. Wie daarmee uitpakt, bevindt zich op de rand van de criminaliteit. Harteloosheid tegenover de slachtoffers spat ervan af. De andere wang, wanneer je oog in oog staat met de vrouw van Marc Dutroux of de moordenaar van Pim Fortuyn? Komaan!

Akkoord, het citaat mag niet al te letterlijk worden genomen. Dat doen criminelen zelf ook niet. Slechts bij uitzondering slaan ze op wangen. En ja, wie de andere wang aanbiedt, kan dat doen met de naïvi-

teit die de *seventies* bij momenten niet vreemd was. "Sla maar. Klop erop. Reageren doe ik niet. Geweld is altijd verkeerd. Wat er ook gebeurt." Dat heb je met onzekere mensen. Ze kunnen niet zonder principes.

Maar soms is de andere wang aanbieden een daad van verzet. Dan vraagt wie het doet niet om een tweede klap. Integendeel. Hij laat de aanvaller zien dat de eerste heel erg fout was. Slaat hij nog een keer, dan is hij pas echt een idioot. Kortom, in plaats van een uitnodiging tot geweld, houdt de toegekeerde wang een veroordeling in. De fout wordt blootgelegd in de ironische suggestie haar te herhalen.

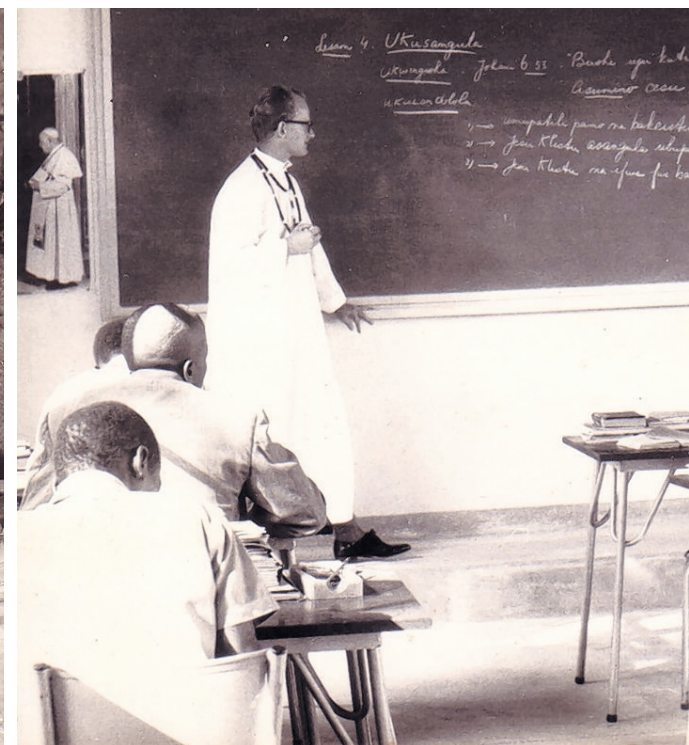
Ik besef natuurlijk dat godgeleerden het geciteerde vers anders zullen interpreteren, juist ook. Dat is het gevolg van hun grotere bekendheid met God. Niettemin: voor mijn interpretatie beroep ik mij op de wijze waarop Jezus Christus is gestorven. Aan het kruis. Een atypische dood voor een maatschappelijk werker die zich uitslooft om voor iedereen begrip te tonen. Dat was hij dus niet.

Het toekeren van de andere wang is moreel superieur. Geen primitieve wraak, mooi verpakt als uiting van een rechtvaardigheidsgevoel, maar vlijmscherpe kritiek op de dader. Ik vind die morele superioriteit aardig, maar ach, ik ben zelf geen heel goed mens, een tragisch gegeven waar ik hier wegens plaatsgebrek niet op in kan gaan.

Daarom hou ik op zijn minst evenveel van een ander aspect van de toegekeerde wang. Haar intellectuele meerwaarde. Want wraak is niet alleen slecht, ze is ook dom. Ze zet in haar primitieve eenzijdigheid alles op de helling wat de westerse cultuur aantrekkelijk maakt. Het vermogen om met ambivalente gevoelens om te gaan, vergiffenis die niet alleen de dader maar ook het slachtoffer bevrijdt, het genot van de twijfel zonder dat hij vertwijfeling wordt, het geloof dat het woord een daad kan zijn.

Wraak is intellectueel minderwaardig. Het is te simpel haar enkel te zien als een reactie tegen een samenleving die verbod te verbieden. Het pleidooi voor wraak wijst vooral op verminderde denkracht. Als Europa aan iets ten onder gaat, dan daaraan, en niet aan drank en vrouwen. Die blijven natuurlijk ook een punt van aandacht. Maar minder.

Rik Torfs is hoogleraar kerkelijk recht aan de Katholieke Universiteit Leuven en senator voor de Vlaamse CD&V. Bert Keizer heeft vakantie.

Hugo Hinfelaar als jonge missionaris in de jaren vijftig in Zambia, en in 1997 (rechts) in de parochie van Bauleni (een wijk in Leuven)

'De seculiere wereld'

Witte Pater Hugo Hinfelaar verliet Nederland tijdens het 'Rijk van vijftig'. Bijna vijftig jaar later keert hij om gezondheidsredenen terug op zijn tijd als missionaris? 'Wij waren de opstap naar

INTERVIEW

Anne-Lot Hoek

Missiewerk in Zambia, dat was nogal wat voor een onbereisde jonge man in de jaren vijftig. Waarom koos u daarvoor?

"Ik voelde al van jongs af aan een sterke roeping om anderen te helpen. Maar priester worden voor het altaar, dat trok me niet zo. Ik wilde gaan doen wat ze later 'ontwikkelingswerk' zouden noemen. Dat kon in die tijd alleen via de missie, onder andere via de Witte Paters. Het doel was 'het verder helpen van behoeftige mensen'. Ik geloofde dat ik daar een rol te vervullen had."

Had u die rol ook te vervullen?

"Toen ik aankwam in het noorden van Zambia fietste ik rond door de eindeloze bossen waartussen af en toe wat mensen woonden. 'Ik ben hier toch niet gekomen om bomen te bekeren?', vroeg ik de bisschop. Dat beeld veranderde snel. Zambia ontwikkelde zich in een halve eeuw van een samenleving waarin mensen in traditioneel stammenverband leefden naar een opkomende economie met een moderne middenklasse. Ze gingen zo vanuit de bush op de tractor, terwijl wij in Europa tijdens onze ontwikkeling eerst nog de fase van het paard hebben gehad. Als Witte Paters fungeerden wij als 'makelaars' van die opkomende moderniteit. Europa had in die tijd een zeer aantrekkelijke levensstijl, de Zambianen wilden dat ook. Ze zagen ons als een opstap naar die moderne wereld. En dat waren we ook, we legden als eersten structuur aan door middel van wegen, scholen en ziekenhuizen."

Was dat niet misleidend, de belofte van een moderne wereld, alleen te

bereiken via bekering tot de katholieke kerk?

"Wij zagen religie, net als zij, als een vanzelfsprekend middel om tot die moderniteit te komen. Religie is niets meer dan het verbinden van mensen en op een bepaalde manier in het leven staan. Dat leek op hun eigen religies. 'Gaat papa ook dood?', is een religieuze vraag die hun kinderen ook stelden. Het zogenoemde 'bekerende' was voor hen dus niet iets vreemds, ze pasten onze rituelen en liederen in hun eigen geloof in. Wij bouwden voort op wat zij al hadden, we braken hun cultuur niet af. Tegelijkertijd was het voor een oudere man ongetwijfeld vernederend om bij een jonge man als ik te moeten biechten. Ik was de enige weg tot de moderniteit en dat was ongelijkwaardig. Toch kwamen ze graag bij mij omdat ik in het begin de taal niet goed beheerste. 'Ga maar naar die jonge missionaris, die verstaat het toch niet!'"

"Het is ook zo dat de vrouwen zich verzetten tegen de opkomst van de moderniteit. Vrouwen hadden voor onze komst de touwtjes in handen en nu kregen de mannen ineens alle macht. Want ontwikkeling was toen vanuit Europa iets van man tot man, daar kwamen geen vrouwen aan te pas. De vrouwen waren bang hun positie te verliezen en dat ging zo ver dat er gewapende conflicten in de dorpen uitbraken tussen mannen en vrouwen. Daar zijn zelfs doden bij gevallen! Ik heb toen wel gedacht: als dit het brengen van het christendom is, dan kan dat nooit goed zijn. We hebben met succes bemiddeld in dat conflict."

De moderniteit had dus ook een keerzijde?

"Je zou kunnen zeggen dat we bepaalde taboes hebben doorbroken in de Zambiaanse cultuur die juist goed werkten. Bijvoorbeeld het ta-

boe dat als een man vreemdging, hij de schuld droeg als de zwangerschap van zijn echtgenote in een miskraam eindigde of er iets mis was met het pasgeboren kind. Wij vertelden de mensen dat dat onwettenschappelijk was. Dat kwam de mannen wel goed uit. Of het geloof dat er kwade geesten in de bossen zaten waardoor je niet mocht kappen. Dat hebben wij bestreden, met als gevolg dat als je nu gaat kijken, veel bossen zijn verdwenen. Dat zijn zaken die ik nu erg betreurt."

En de omgang van de kerk met aids, hoe kijkt u daarop terug?

"De gedachte dat wij massaal het gebruik van condooms hebben verboden is een misvatting. Wij zochten voor elk individu een passende oplossing. Er was en is enorm verzet onder de bevolking, vanuit de cultuur, tegen het gebruik van condooms, dus wij probeerden de levensstijl van mensen te veranderen. Condooms helpen tegen aids, maar het is niet de ultieme en enige oplossing. Wij wilden mensen in laten zien dat seksualiteit iets moois is, en vreemdgaan tot problemen leidt. Maar wij waren niet per se tegen condoomgebruik."

Kregen jullie die ruimte van Rome?

"Rome was ver weg als je ergens in de bush missiewerk deed. Wij werden niet bestuurd door de paus. Toen ik aankwam in Zambia zaten er oudere paters, die de cultuur van de mensen als heidens zagen, en seksualiteit als iets kwaads. Wij jonge paters waren de nieuwe generatie, de jaren zestig drongen ook door tot Afrika. Wij hadden juist respect voor de lokale cultuur. Wij componeerden bijvoorbeeld kerkliederen volgens de Afrikaanse muziek. Er kwamen vrijwilligers uit Nederland om ontwikkelingswerk te doen, kinderen van hun tijd, met

Plaisier: ons land is post-christelijk

Van onze redactie religie & filosofie

"Als kerk moeten we ons realiseren in een post-christelijke samenleving te leven." Dat stelt ds. Arjan Plaisier, de scriba (secretaris-generaal) van de Protestantse Kerk in Nederland in reactie op de uitslag van de Kamerverkiezingen van deze week.

In een 'commentaar bij de tijd' op de website van de PKN gaat Plaisier in op het zetelverlies voor het CDA. "De kloof tussen wereld en konink-

rijk van God is wat maten groter dan we soms hebben gemeend", schrijft hij.

Plaisier relateert de politiek ook. "Niet alles wordt in den Haag beslist. Het is tijd voor burgerschap, tijd voor een kerk die terugkeert naar haar oorspronkelijke wortels: een leefgemeenschap te zijn in Jezus naam, met zorg voor elkaar, met een hart voor mensen om ons heen, en met een verantwoordelijkheid voor Gods goede schepping."